

УДК 342.9

<https://doi.org/10.62664/cpa.2024.02.07>

Олександр БІЛОЦЬКИЙ,

доцент кафедри публічного управління та адміністрування,

кандидат юридичних наук, доцент

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу

ORCID ID <https://orcid.org/0000-0002-5256-5105>

Марина ДОГОТАР,

здобувачка вищої освіти за другим (магістерським) рівнем

вищої освіти за спеціальністю 281 «Публічне управління та

адміністрування»,

Івано-Франківський національний

технічний університет нафти і газу

(© БІЛОЦЬКИЙ О., ДОГОТАР М., 2024)

ЗАСАДИ ЗДІЙСНЕННЯ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

У статті висвітлюються засади здійснення місцевого самоврядування в умовах воєнного стану, починаючи з лютого 2014 року і особливо у період повномасштабного вторгнення російської федерації на територію України. Розглянуто положення окремих нормативно-правових актів, що регулюють діяльність органів місцевого самоврядування у період дії особливого правового режиму. У статті проаналізовано ключові завдання, які стоять перед місцевими радами, виконавчими комітетами та іншими органами самоврядування у забезпеченні життєдіяльності територіальних громад, громадської безпеки, функціонування критичної інфраструктури та соціального захисту населення.

Особлива увага приділяється взаємодії місцевих органів влади з військовими адміністраціями, центральними органами державної влади та громадськими об'єднаннями у контексті спільної координації зусиль для підтримки обороноздатності держави. Визначено інституційні зміни та необхідність оперативної адаптації управлінських процесів до викликів воєнного часу. Досліджено роль місцевого самоврядування у формуванні стійкості громад, залученні ресурсів для відновлення пошкоджених об'єктів інфраструктури та організації гуманітарної допомоги.

У статті окреслено основні проблеми, з якими стикаються органи місцевого самоврядування в умовах війни, зокрема обмеженість ресурсів, кадрові виклики, необхідність швидкого прийняття рішень та забезпечення їх виконання в кризових умовах. Запропоновано шляхи вдосконалення механізмів управління на місцевому рівні, включаючи впровадження цифрових технологій та зміцнення правової бази для ефективної роботи у період воєнного стану.

Ключові слова: *місьцеве самоврядування, воєнний стан, повноваження, відповідальність, взаємодія, законодавство, територіальні громади, правовий режим, критична інфраструктура, військові адміністрації, управлінські виклики, громадська безпека, гуманітарна допомога.*

Oleksandr BILOTSKYI,

Associate Professor of the Department of Public Management and
Administration,

Candidate of Law, Associate Professor

Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas

ORCID ID <https://orcid.org/0000-0002-5256-5105>

Maryna DOHOTAR,

Student of higher education

at the second (master's) level of higher education,
specialty 281 «Public management and administration»
Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas
(© *BILOTSKYI O., DOHOTAR M., 2024*)

PRINCIPLES OF IMPLEMENTING LOCAL SELF- GOVERNMENT IN CONDITIONS OF MARTIAL STATE

The article highlights the principles of local self-government in the conditions of martial law, starting from February 2014 and especially during the period of the full-scale invasion of the Russian Federation into the territory of Ukraine. The provisions of individual regulatory legal acts regulating the activities of local self-government bodies during the period of the special legal regime are considered. The article analyzes the key tasks facing local councils, executive committees and other self-government bodies in ensuring the vital activity of territorial communities, public safety, the functioning of critical infrastructure and social protection of the population.

Special attention is paid to the interaction of local authorities with military administrations, central government bodies and public associations in the context of joint coordination of efforts to support the state's defense capability. Institutional changes and the need for rapid adaptation of management processes to the challenges of wartime are identified. The role of local government in building community resilience, attracting resources for the restoration of damaged infrastructure and organizing humanitarian aid is investigated.

The article outlines the main problems faced by local governments in wartime, including resource constraints, personnel challenges, the need for rapid decision-making and implementation in crisis situations. It suggests ways to improve local governance mechanisms, including the introduction of digital

technologies and strengthening the legal framework for effective work during martial law.

***Key words:** local self-government, martial law, powers, responsibility, interaction, legislation, territorial communities, legal regime, critical infrastructure, military administrations, management challenges, public safety, humanitarian aid.*

Постановка проблеми. Місцеве самоврядування є невід’ємним складником демократичної системи управління та забезпечує реалізацію прав і свобод громадян на місцевому рівні. Однак, функціонування органів місцевого самоврядування в умовах воєнного стану зазнає значних викликів та обмежень, що зумовлено потребою оперативного реагування на кризові ситуації, забезпечення обороноздатності держави та підтримки життєдіяльності територіальних громад.

Запровадження воєнного стану передбачає перерозподіл повноважень між органами державної влади, військовими адміністраціями та органами місцевого самоврядування. Це створює нові виклики в координації дій, управлінні ресурсами та забезпеченні балансу між військовими потребами й потребами цивільного населення. Такі обставини вимагають переосмислення підходів до організації місцевого управління, зміцнення правової бази та розроблення механізмів ефективної взаємодії в умовах надзвичайного правового режиму.

Серед основних проблем, що потребують вирішення, варто виокремити:

-обмеженість фінансових і кадрових ресурсів, потрібних для підтримки критичної інфраструктури та соціальних потреб населення;

-недостатність нормативно-правової регламентації щодо взаємодії місцевих органів влади з військовими адміністраціями;

-проблеми комунікації між центральними і місцевими органами влади, що впливає на оперативність ухвалення та виконання рішень;

-організація оборони на місцевому рівні в умовах обмеженого доступу до ресурсів та координації з військовими структурами.

Таким чином, у період воєнного стану постає нагальна потреба вдосконалення механізмів діяльності місцевого самоврядування, забезпечення його стійкості, а також створення умов для ефективного реагування на виклики воєнного часу. Дослідження цих питань є актуальним і важливим для розроблення стратегій збереження життєдіяльності територіальних громад та посилення ролі місцевого самоврядування в забезпеченні стабільності й безпеки держави.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика функціонування місцевого самоврядування в умовах воєнного стану є предметом активних досліджень українських та іноземних науковців, особливо в контексті сучасних викликів, пов'язаних із військовою агресією росії проти України.

Функціонування органів місцевого самоврядування стало предметом вивчення багатьох вітчизняних та зарубіжних учених, таких як: О. Батанова, М. Баймуратова, Л. Бориславського, П. Біленчука, І. Грицяка, М. Драгоманова, О. Євтушенка, Н. Камінської, В. Кампо, І. Козюри, В. Куйбіди, І. Лопушинського, В. Наконечного, Н. Наталенко, А. Некряч, М. Оніщука, Ю. Панейко, В. Петренка, Р. Плюща, Б. Руснака, Р. Гнейста, Ж. Зіллера, Дж. Міля, О. Оффердала, Дж. Сарторі, А. Токвіля, Б. Чичеріна, В. Шеффнера, Л. Штейна, А. Васильчикова, В. Лешкова та інших.

Мета статті. Саме тому метою нашої статті й стало дослідження теоретичних і практичних засад функціонування місцевого самоврядування в умовах воєнного стану, аналіз викликів та обмежень, що постають перед органами місцевої влади, а також розроблення

рекомендацій для підвищення ефективності їх діяльності в умовах надзвичайного правового режиму.

Виклад основного матеріалу. В Україні процеси децентралізації до початку повномасштабної агресії та проведенні бойових дій на території держави відбулися не повним обсягом. Проте місцеве самоврядування вже має досить високий рейтинг довіри громадян та послідовно і чесно з перших кроків реформи виконує свою роль та місію – місцева влада для мешканців своїх громад [1]. Водночас, наша країна була майже не готова до широкомасштабних бойових дій та повноцінної війни, тому деякі плани та алгоритми дій, що мали б прописати в кожному органі місцевого самоврядування та на об'єктах господарювання, не спрацювали (або спрацювали частково). До того ж громади, після вторгнення ворога на територію держави, опинилися у різних умовах. Частина опинилася під тимчасовою окупацією, проте згодом ці території вже було звільнено (Чернігівщина, Сумщина, Миколаївщина), частина українських територій й досі перебуває під тимчасовою окупацією (Запорізька, Херсонська Луганська, Харківська, Донецька області). Є група громад, де не було воєнних дій чи окупації. За таких обставин місцеве самоврядування фактично опинилося віч-на-віч із ситуацією, де кожен сам вирішував те, що та як йому роботи [3].

Як відомо, сучасні виклики у сфері управління критичною інфраструктурою та забезпечення соціальних потреб населення значною мірою зумовлені обмеженням фінансових і кадрових ресурсів. Ефективне функціонування критичної інфраструктури, уключаючи системи енергопостачання, транспорту, охорони здоров'я, водопостачання та інших базових послуг, потребує значних інвестицій, а також кваліфікованих спеціалістів, здатних забезпечити її безперебійну роботу.

Один із ключових аспектів проблеми виникає у невідповідності між потребами в інфраструктурному розвитку та обсягами фінансових

асигнувань. Бюджети національних і місцевих органів влади часто обмежені, що змушує скорочувати витрати на обслуговування інфраструктури або відкладати реалізацію проектів модернізації.

Місцеве самоврядування відіграє важливу роль у забезпеченні функціонування критичної інфраструктури та задоволенні соціальних потреб населення. У сучасних умовах органи місцевої влади стикаються зі значними викликами, пов'язаними з обмеженням фінансових і кадрових ресурсів. Ця проблема є системною і вимагає комплексного підходу до її рішення.

Одним завданням, що викликало деякі ускладнення, було виділення коштів на потреби забезпечення оборонної діяльності та територіальної оборони [5]. В умовах воєнного стану одні громади (обласні і районні ради) зробили це вчасно, інші не змогли зібрати кворум та внести зміни до місцевих бюджетів. Наприкінці березня 2022 року центральна влада внесла зміни до чинного законодавства, що дозволило вносити зміни до бюджетів без проведення сесій відповідних рад.

Фінансові ресурси місцевого самоврядування формуються переважно за рахунок місцевих податків і зборів, субвенцій, дотацій та інших джерел фінансування. Однак, цих коштів часто не вистачає на підтримку та модернізацію критичної інфраструктури, що включає водопостачання, енергопостачання, транспорт, системи зв'язку, а також інші базові послуги.

Серед причин обмежень можна виокремити:

- низьку доходність місцевих бюджетів;
- зростання витрат на обслуговування застарілої інфраструктур;
- недостатнє фінансування з боку центральної влади;
- низька привабливість роботи в місцевих органах влади;
- відсутність можливостей для професійного зростання;
- міграція кадрів.

Обмежені фінансові та кадрові ресурси впливають на якість життя населення. Нездатність забезпечити безоплатне обслуговування та модернізацію критичної інфраструктури до перебоїв у постачанні води, електроенергії, роботи громадського транспорту тощо. У сфері соціальних послуг обмеження ресурсів виявляється в недостатній кількості шкіл, лікарень, центрів соціального захисту, а також у низькій якості надання управлінських послуг.

Подолання проблеми обмеження ресурсів місцевого самоврядування вимагає впровадження цілого комплексу заходів. Серед них:

- розширення фінансової автономії громад;
- залучення інвестицій (зокрема іноземних);
- розвиток людського капіталу;
- цифровізація процесів управління.

Таким чином, подолання проблеми обмеженості фінансових і кадрових ресурсів є великим кроком до підвищення результативності діяльності місцевого самоврядування для ефективного підтримання критичної інфраструктуру та задоволення потреби громади.

З моменту оголошення воєнного стану в областях і районах було утворено тимчасові спеціальні органи – військові адміністрації, що створили на базі обласних і районних державних адміністрацій або виконавчих органів міських, селищних чи сільських рад. До складу таких адміністрацій увійшли працівники державних адміністрацій, виконавчих органів міських, селищних і сільських рад, військовослужбовці, представники правоохоронних структур та служб цивільного захисту. Керівниками цих органів Президентом призначено, як правило, голів відповідних обласних та районних державних адміністрацій, міських, селищних чи сільських голів.

Президент України підписав Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо функціонування державної служби та місцевого самоврядування у період дії воєнного стану»[2].

Цей Закон розширює компетенцію сільських, селищних, міських голів на час дії воєнного стану та надає їм одноособові повноваження з ухвалення рішень щодо:

- звільнення земельних ділянок комунальної власності від незаконно розміщених тимчасових споруд;

- обстеження будівель і споруд, пошкоджених внаслідок бойових дій;

- демонтажу будівель і споруд, які за результатами обстеження визнані аварійно небезпечними і такими, що становлять загрозу життю людей;

- передачі коштів з відповідного місцевого бюджету на потреби Збройних сил України та/або для забезпечення заходів правового режиму воєнного стану;

- створення установ з надання безоплатної первинної правової допомоги, призначення на посади і звільнення з посад керівників таких установ;

- боротьби зі стихійним лихом, епідеміями, епізоотіями;

- поводження з небезпечними відходами.

Цим Законом також було змінено умови створення, порядок і строк здійснення військовою адміністрацією населеного пункту повноважень місцевого самоврядування:

Умовами створення військовою адміністрацією населеного пункту є: нездійснення сільськими, селищними, міськими радами та/або їх виконавчими органами, та/або сільськими, селищними, міськими головами покладених на них Конституцією та законами України повноважень.

Військова адміністрація населеного пункту може бути створена в межах територій територіальних громад (раніше – лише населених пунктів).

Начальником військової адміністрації населеного пункту може бути призначений відповідний сільський, селищний, міський голова.

Військова адміністрація населеного пункту набуває повноважень органів місцевого самоврядування, сільських, селищних, міських голів лише після ухвалення відповідного рішення Верховною Радою України.

Військова адміністрація населеного пункту (у разі її створення) діятиме не довше періоду дії військового стану і 30 днів після (раніше до наступних виборів).

Законом на час дії воєнного стану також спрощуються процедури ухвалення актів органів місцевого самоврядування та сільських, селищних, міських голів:

-при прийнятті на службу не потрібно проводити конкурси, подавати декларацію, проводити спеціальну перевірку, подавати документ про підтвердження рівня володіння державною мовою (за наявності такого обов'язку) – проведення цих процедур та подання документів переноситься на мирний час;

-на акти органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб не поширюються вимоги щодо оприлюднення проєктів актів за Законом України «Про доступ до публічної інформації» [7], а також закони України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності» [8], «Про державну допомогу суб'єктам господарювання» [6].

Ефективна комунікація між центральними та місцевими органами влади є однією із ключових умов для забезпечення стабільного функціонування державного управління, особливо в умовах кризових ситуацій, таких як воєнний стан чи надзвичайні обставини. Однак, на практиці цей процес часто ускладнюється низкою чинників, що суттєво

впливають на швидкість та якість ухвалення та реалізації управлінських рішень.

До основних проблем комунікації можна віднести таке:

1. Бюрократична складність і затримки. Взаємодія центральних і місцевих органів влади нерідко ускладнюється через бюрократичні процеси, що вимагають багатоетапного узгодження рішень. Це може спричиняти суттєві затримки у виконанні навіть найважливіших завдань, що стає особливо проблематичним за умов обмеженого часу.

2. Недостатня цифровізація та застарілі технічні засоби. Використання застарілих технологій комунікації, таких як паперовий документообіг, суттєво уповільнює процеси. Хоча в останні роки впроваджуються цифрові платформи, їх недостатня інтеграція у всіх регіонах країни створює додаткові перешкоди.

3. Різний рівень компетентності персоналу. Різниця в рівні кваліфікації працівників місцевих адміністрацій та їх недостатнє розуміння процедур чи повноважень центральних органів часто створюють труднощі у взаємодії. Це може спричиняти помилкове тлумачення рішень або затримки у їх виконанні.

4. Конфлікти інтересів і недостатня координація. У деяких випадках місцеві органи влади можуть демонструвати низький рівень співпраці з центром через відмінності в пріоритетах чи політичні мотиви. Відсутність чіткої координації між рівнями влади лише поглиблює проблему.

5. Недостатність зворотного зв'язку. Важливим складником комунікації є ефективний зворотний зв'язок. Його брак на рівні місцевих органів може призводити до ситуацій, коли центральні органи влади не володіють повною інформацією про місцеві потреби чи проблеми, що ускладнює ухвалення оптимальних рішень.

Названі проблеми істотно впливають на швидкість і результативність управління. У кризових ситуаціях, коли своєчасне ухвалення рішень має

вирішальне значення, ці недоліки можуть призводити до втрати дорогоцінного часу, браку координації дій та зростання ризиків для населення. Наприклад, затримки в передачі інформації можуть уповільнити мобілізацію ресурсів або ускладнити евакуацію населення з небезпечних регіонів.

На нашу думку, для подолання цих проблем варто зосередитися на:

- оптимізації бюрократичних процедур та спрощенні процесу погодження рішень;

- цифровізації управлінських процесів, упровадженні єдиних цифрових платформ для комунікації між центральними і місцевими органами влади;

- підвищенні кваліфікації кадрів через навчальні програми та тренінги;

- посиленні координації шляхом створення спеціалізованих міжвідомчих команд, що відповідатимуть за взаємодію між рівнями влади;

- запровадженні системи регулярного зворотного зв'язку, що дозволить урахувати місцеві потреби та оцінювати ефективність управлінських рішень.

Вирішення цих проблем є важливим завданням для підвищення ефективності управління в Україні та забезпечення стабільності в умовах зовнішніх і внутрішніх викликів.

Залучення органів місцевого самоврядування до забезпечення територіальної оборони України, відповідно до їх адміністративно-правового статусу, є впорядкованим і структурованим процесом, що реалізується на різних рівнях. Перший рівень, як вбачається, представлено обласними та районними радами, що відповідно до Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» представляють спільні інтереси територіальних громад сіл, селищ, міст [10].

Тобто, це органи місцевого самоврядування найвищого значення, компетенція яких поширюється в межах найбільших територіальних одиниць. Крім того, відповідно до положень Закону на зазначені ради покладається найширший спектр завдань. Так, відповідно до статті 43 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» виключно на пленарних засіданнях районної, обласної ради вирішуються такі питання: «1) утворення, обрання і ліквідація постійних та інших комісій ради, зміна їх складу, обрання голів комісій; 2) затвердження програм соціально-економічного та культурного розвитку, підготовки територіальної оборони та населення України до участі в русі національного спротиву відповідно району, області, цільових програм з інших питань, заслуховування звітів про їх виконання; 3) розгляд прогнозів відповідно районних, обласних бюджетів, затвердження таких бюджетів, внесення змін до них, затвердження звітів про їх виконання; 4) розподіл переданих з державного бюджету коштів у вигляді дотацій, субвенцій відповідно між районними бюджетами, місцевими бюджетами міст обласного значення, сіл, селищ, міст районного значення; 5) заслуховування інформації прокурорів та керівників органів Національної поліції про стан законності, боротьби із злочинністю, охорони громадської безпеки і порядку та результати діяльності на відповідній території» і таке інше [10].

Другий рівень представлений діяльністю сільських, селищних і міських рад, чия компетенція охоплює менші територіальні одиниці. Основним механізмом забезпечення територіальної оборони на цьому рівні є реалізація різноманітних місцевих програм, спрямованих на розвиток, фінансування та організацію територіальної оборони.

Сільські, селищні та міські ради відіграють важливу роль у створенні, організації роботи та забезпеченні укомплектування добровольчих формувань територіальних громад.

Так, положенням постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку організації, забезпечення та проведення підготовки добровольчих формувань територіальних громад до виконання завдань територіальної оборони» [9] встановлюються, що подібна діяльність організовується та проводиться з урахуванням воєнно-стратегічної та воєнополітичної обстановки на території України та поза її межами, суспільно-політичної обстановки в регіоні, умов проведення операції Об'єднаних сил, досвіду застосування Збройних сил України та Збройних Сил країн-партнерів, участі в міжнародних операціях з підтримання миру та безпеки. Забезпечення підготовки здійснюється шляхом проведення заходів суб'єктами підготовки із забезпечення спланованих заходів з підготовки добровольчих формувань за всіма напрямками постачання відповідно до обґрунтованих заявок і норм забезпечення (лімітів використання) матеріально-технічними засобами за класами постачання, навчальною матеріально-технічною базою, фінансовим ресурсом. Підготовка членів добровольчих формувань здійснюється із залученням місцевих держадміністрацій та органів місцевого самоврядування, інструкторсько-викладацького складу військових частин (підрозділів), навчальних центрів, вищих військових навчальних закладів Збройних сил України, сил оборони та волонтерських організацій [9].

Останній рівень забезпечення територіальної оборони органами місцевого самоврядування в Україні обмежено сферою діяльності сільського, селищного, міського голови. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» [10] встановлює, що останній є головною посадовою особою територіальної громади відповідного села (добровільного об'єднання в одну територіальну громаду жителів кількох сіл), селища, міста. Він очолює виконавчий комітет відповідної сільської, селищної, міської ради, головує на її засіданнях.

Діяльність селищного, сільського або міського голови зосереджено на виконанні рішень територіальної громади, відбитих у документах відповідної ради, зокрема в аспектах, що стосуються оборонних питань.

Висновки. Місцеве самоврядування в Україні продемонструвало високу ефективність у роботі в умовах воєнного стану. У ситуаціях, що потребують одночасного вирішення численних складних завдань, злагоджена співпраця органів державної влади, керівництва територіальних громад та представників громадських і волонтерських організацій залишається продуктивною. Це сприяє уникненню серйозних криз у забезпеченні життєдіяльності громад.

Ключову роль у цьому успіху відіграла реформа децентралізації, реалізована в 2014-2021 роках, яка надала місцевим громадам більше повноважень і ресурсів. Цей факт ще раз підтверджує, що місцеве самоврядування є важливим складником стабільного функціонування держави. Досвід, здобутий Україною під час війни, переконливо продемонстрував переваги самоорганізації населення над централізованим управлінням.

Таким чином, місцеве самоврядування в умовах воєнного стану демонструє свою здатність адаптуватися до екстремальних викликів і забезпечувати функціонування територій. Водночас, для підвищення ефективності його діяльності потрібне далі вдосконалення нормативно-правової бази, розвиток цифрових інструментів комунікації та посилення професійної підготовки кадрів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Буга Р. Р. Реформування місцевого самоврядування з питань захисту населення і територій від негативних наслідків надзвичайних ситуацій, як гарантована безпека людині. *Розвиток територіальних громад : правові, економічні та соціальні аспекти* : матеріали міжнар.

наук.-практ. конф. м. Миколаїв, 23-24 червня 2021 р. Миколаїв : МНАУ, 2021. С. 14-17. URL: <https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/9819>.

2. Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо функціонування державної служби та місцевого самоврядування у період дії воєнного стану» № 2259-IX від 12 травня 2022 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2259-20#Text>.

3. Іваненко В. С., Курепін В. М. Місцеві органи влади в умовах воєнного стану : повноваження та співпраця військових адміністрацій з органами місцевого самоврядування. *Правові засади організації та здійснення публічної влади* : V Міжнародної науково-практичної конференції, м. Хмельницький, 17 червня 2022 р. Хмельницький : Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, 2022. С. 148-150. URL: <https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/11869>.

4. Куйбіда В. С. Про завдання реформи місцевого самоврядування в Україні на теперішньому етапі. *Два роки війни : наслідки та перспективи* : тези доповідей учасників Всеукраїнської онлайн конференції (м. Київ, 15 травня 2024 р.). За заг. ред. Алюшиної Н., Панчишина Р. Київ : БФ «Науковці та освітяни для ЗСУ», 2024. URL: https://naukarmy.org.ua/wp-content/uploads/2024/07/zbirka_15-05-2024_1_4.pdf#page=23.

5. Курепін В. М. Особливості формування матеріального резерву та умови використання резервного фонду громади в умовах воєнного стану. *Розвиток територіальних громад : правові, економічні та соціальні аспекти* : матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф., Миколаїв – с. Коблеве, 9 червня 2022 р. Миколаїв : МНАУ, 2022. С. 82-84. URL: <https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/11904>.

6. Про державну допомогу суб'єктам господарювання : Закон України від 01 липня 2014 року № 1555-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1555-18#Text>.

7. Про доступ до публічної інформації : Закон України від 13 січня 2011 року № 2939-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17#Text>.

8. Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності : Закон України від 11 вересня 2003 року № 1160-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1160-15#Text>.

9. Про затвердження Порядку організації, забезпечення та проведення підготовки добровольчих формувань територіальних громад до виконання завдань територіальної оборони : постанова, порядок від 29.12.2021 № 1447. *Офіційний вісник України*. 2022. № 10. Ст. 42.

10. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон від 21.05.1997 № 280/97. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text>.

REFERENCES

1. Buha R. R. Reformuvannia mistsevoho samovriaduvannia z pytan` zakhystu naseleння i terytorii vid nehatyvnykh naslidkiv nadzvychainykh sytuatsii, yak harantovana bezpeka liudyni – *Reforming local self-government on issues of protecting the population and territories from the negative consequences of emergencies, as guaranteed human safety*. Rozvytok terytorialnykh hromad : pravovi, ekonomichni ta sotsialni aspekty : materialy mizhnar. nauk.-prakt. konf. m. Mykolaiv, 23-24 chervnia 2021 r. Mykolaiv : MNAU, 2021. S. 14-17. URL: <https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/9819>. [in Ukrainian]

2. Zakon Ukrainy «Pro vnesennia zmin do deiakykh zakoniv Ukrainy shchodo funktsionuvannia derzhavnoi sluzhby ta mistsevoho samovriaduvannia u period dii voiennoho stanu» – *Law of Ukraine On Amendments to Certain Laws of Ukraine on the Functioning of the Civil Service and Local Self-Government during the Period of Martial Law»* № 2259-IX of May 12. 2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2259-20#Text>. [in Ukrainian]

3. Ivanenko V. S., Kurepin V. M. Mistsevi orhany vlady v umovakh voiennoho stanu : povnovazhennia ta spivpratsia viis`kovykh administratsii z orhanamy mistsevoho samovriaduvannia – *Local authorities under martial law: powers and cooperation of military administrations with local self-government bodies. Pravovi zasady orhanizatsii ta zdiisnennia publichnoi vlady* : V Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii, m. Khmelnyts`kyi, 17 chervnia 2022 r. Khmelnyts`kyi : Khmelnyts`kyi universytet upravlinnia ta prava imeni Leonida Yuz`kova, 2022. S. 148-150. URL: <https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/11869>. [in Ukrainian]

4. Kuibida V. S. (2024). Pro zavdannia reformy mistsevoho samovriaduvannia v Ukraini na teperishn`omu etapi – *On the tasks of local self-government reform in Ukraine at the present stage. Dva roky viiny : naslidky ta perspektyvy* : tezy dopovidei uchasnykiv Vseukrainskoi onlain konferentsii (m. Kyiv, 15 travnia 2024 r.). Za zah. red. Aliushynoi N., Panchyshyna R. Kyiv : BF «Naukovtsi ta osvitiiany dlia ZSU». URL: https://naukarmy.org.ua/wp-content/uploads/2024/07/zbirka_15-05-2024_1_4.pdf#page=23. [in Ukrainian]

5. Kurepin V. M. Osoblyvosti formuvannia materialnoho rezervu ta umovy vykorystannia rezervnoho fondu hromady v umovakh voiennoho stanu – *Peculiarities of forming a material reserve and conditions for using the community reserve fund under martial law. Rozvytok terytorialnykh hromad : pravovi, ekonomichni ta sotsialni aspekty* : materialy II Mizhnar. nauk.-prakt. konf., Mykolaiv – s. Kobleve, 9 chervnia 2022 r. Mykolaiv : MNAU, 2022. S. 82-84. URL: <https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/11904>. [in Ukrainian]

6. Pro derzhavnu dopomohu sub`iektam hospodariuvannia – *On state aid to business entities* : Law of Ukraine dated July 1. 2014 № 1555-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1555-18#Text>. [in Ukrainian]

7. Pro dostup do publichnoi informatsii – *On access to public information* : Law of Ukraine dated January 13, 2011 № 2939-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17#Text>.

8. Pro zasady derzhavnoi rehuliatornoj polityky u sferi hospodars`koi diial`nosti – *On the principles of state regulatory policy in the sphere of economic activity* : Law of Ukraine dated September 11, 2003 № 1160-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1160-15#Text>. [in Ukrainian]

9. Pro zatverdzhennia Poriadku orhanizatsii, zabezpechennia ta provedennia pidhotovky dobrovolchych formuvan terytorialnykh hromad do vykonannia zavdan terytorialnoi oborony – *On approval of the Procedure for organizing, ensuring and conducting training of volunteer formations of territorial communities to perform territorial defense tasks* : resolution, procedure dated 29.12.2021 № 1447. *Official Gazette of Ukraine*. 2022. № 10. Art. 42. [in Ukrainian]

10. Pro mistseve samovriaduvannia v Ukraini – *On local self-government in Ukraine* : Law dated 21.05.1997 № 280. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text>. [in Ukrainian]